

F. Golar:

Povest o hudem in silnem kovaču.

(Konec.)

Drugi dan je bil kovač že na vsegodaj na delu. Tolklo je kladivo, razbeljeni lemeži so odskakovali in plesali po naklu, ki je trdo donelo in trmoglavo podstavljal kovačevim udarom svoje čelo. Meh je sopel in škripal in puhal veter in sapo v žrjavico, da se je zaznavala kovačnica in je odsevalo naokoli, kakor bi hodila v vas jutranja zarja in bi stikala po kotih s svojimi rožnimi prsti.

Kovač je bil zopet sam doma in je varoval punčko. A danes je ni izpustil iz spomina in je dobro vedel, kaj mu je storiti, kadar se oglasi njen jok. Že dvakrat je oprezno pogledaval skozi mično srčasto okence v durih, in dozda se je še vse dobro izteklo. Punčka je ležala in spala pod rožno odejico, kakor jo je pustila stara kovačica, zato je imel kovač mirno vest in lahko srce, in je bil sam s seboj zadovoljen. A ker se le ni zbudila, ga je zaskrbelo, kaj je ž njo? Mogoče je pa danes v resnici uročena, in lačna je tudi, in zdaj je preslaba, da bi se zdramila iz hudih sanj, ki se ji motajo po glavici. Prijel se je kovač za lase in šel ves vznemirjen v izbo, kjer se je vstopil pred zibko.

Punčka se je v spanju smejala, gotovo je bila pri njej mati in jo je pestovala na mehkih rokah in kramljala ž njo sladko in veselo; ali pa sta trgali rože po rajskih gajih, in biserni smehi so se lovili s sapicami in žametnimi metulji. Zato se je zasmejal tudi kovač, zakrohotal se je iz vsega srca tako naglas in razposajeno, da se je Minica zbudila. Zasijala sta plava cveta njenih oči; na licih ni ugasnila zarja nebeških gajev, in še lepši smehlaj je igral na njenih ustnicah.

„Ali bodo vstali oni,“ se je pokratkočasil kovač in se sklonil nizko do zibke ter pritisnil svojo trdo, bodečo brado k njenemu obrazku. Za takšen izraz udanosti in naklonjenosti pa mala princeska ni imela dovolj smisla, zakopala je svoje prstke kovaču v lase in začela orati z nohtki po njegovih licih.

„Ojoj, ali tako! Naj vendar malo počakajo, da se vsaj nakosijo, preden začno vojsko.“ Kovač se je smejal, da so mu solze zalivale oči, in ni vzdignil glave, šele jezen krik, ki je vrisnil iz malih ust, ga je spravil pokoncu.

Izza železnega pokrova, ki je ležal pred pečjo, je prinesel lonček, v katerem se je grelo mleko, posadil je punčko na kolena, in njegova roka, otovorjena s cinasto, globoko žlico, je začela rotati v lačna ustca. Hudo neroden je bil kovač pri tem delu, roka se mu je tresla in prelivala belo močo, da je prinesel po navadi samo pol žlice do rdečih duric, ki so se žejno in nestrpno odpirale in čakale, kdaj privesla od nekod tista črna pest s sladko pijačo. Dolgo, dolgo sta zajemala, in kovač je tudi vsakokrat široko zinil, kadar je žlica srečno prijadrila do svojega cilja, in je hlastnilo dete s smehom po njej. Mleko se je cedilo po kovačevih kolenih in kapljalo od otrokove bradice ter teklo po slinčku, privezanem okoli njegovega vratu, a črna roka je bila dobra in neutrudljiva, čeprav se je tresla, kakor bi ves dan lomila kamenje, in se je včasi hudo zmotila, ker je nesla v tista usta, ki so ji bila bližja. Lonček se je skoro spraznil, a žlica je še zmeraj hodila svojo pot, tja in nazaj, dokler ni Minica napravila vsemu kraj. Zacepetala je z nožico, in v trenutku je ležal na tleh v razvalinah lončeni grad.

„Na,“ je zmagoslavno vzkliknila, in razposajen smeh je zažvrgolel po izbi.

„Ojoj, punčka, kaj si storila,“ je karal kovač. „Spet nisva nekaj prav naredila.“

Razumno in modro se je pogovarjal z otrokom, ki je poskakoval v njegovem naročju ter svetlo gledal okoli.

„Še ena Minica bi morala priti k hiši, da bi te pestovala, a sedaj so jezni Polinova mati, ki jo imajo. Tista Minica je vse bolj pridna od naju in se nič ne joka in ne razsaja. — A zdaj moraš spet spančkati, grem v kovačnico, kjer je puh — puh.“

Postlal ji je v zibki, ali otrok je s krepkim kričanjem pravil, da mu ni prav, kar se pripravlja zanj. Ni bilo drugega, kakor da je vzdignil in prenesel zibko v kovačnico.

Zopet se je utrinjala zarja po kotih, gromelo je in zvenelo, in Minica je ploskala puhanju meha, zlatim iskram in bobnenju kladva.

Naslednji dan kovača ni trpelo v kovačnici, kjer je strmela vanj pusta tema, zakajene stene in rjasto železo. Nekaj bi bil rad videl, kar bi bilo rdeče in polno kot zrele češnje in živo in bistro in sladko, kar mora biti nekje, zakaj zdelo se mu je, da je že videl nekaj podobnega. Spomin na tisto veselo stvar ga je napolnil s hrepenenjem in nezadovoljnostjo, da ni vedel česa mu manjka.

„Ali te je Lenart srečal?“ ga je pozdravila stara kovačica, ko je stopil v izbo, dolgočasen in slabe volje. „Stari Jakopin pride

zvečer po motike, trikrat že je vpil nad menoj, naj te priganjam. Kaj te je pa prineslo v hišo?”

Kovač je sedel na klop k peči, oprl komolca ob kolena in se naslonil na dlani.

„Kaj me naj prinese v hišo? Ali ne smem priti? Kdo pa sme, ako ne jaz?”

„Saj res! Ti kar za peč zlezi, ako te boli delo, se bo že samo vse naredilo. Kaj bi se trudil!”

Kovač ni poslušal. Gledal je v zibko, kjer je spala Minica in dihala in sanjala tako pokojno in lahno, kakor bi jo zibali angelci.

„Ali si tisto verigo že popravil, ki ti jo je prinesla Polinka?”

„Zakaj bi jo že popravil?”

„Ali ti ni dala vedeti, da bi jo rada kmalu imela?”

„Zakaj bi mi dala vedeti?”

Kovačica je izpod obrvi pogledala svojega sina.

„No, no, le tako delaj! Prav lepo si si nadrobil. Najprej jo pobiješ na tla, in zdaj namestu da bi se ji skusil prikupiti, pa takole delaš. Že imaš njeno deklino, kar misli si! Tisti Micin Janez, ki rudo koplje, tudi vozi za njo. In gotovo ni tak divjak, kakor si ti.“

Kovač je vstal, napravil korak, in njegova pest je zagromela po mizi. Izba se je stresla, in v zibki je zavekal otrok.

„Vidiš ga! Mene vdari, saj drugega tako nimam pričakovati od tebe. Vse pobij in še sebe povrhu!”

„Kaj govorite, ali sem že koga pobil?”

Kovač je sedel nazaj k peči, in zdaj je videl pred seboj tistega Janeza, bledega patrona, ki neki gleda za Minico, in na misel mu je prišlo rdeče bleščeče jabolko, po katerem leze slinast polž. Streslo ga je, in nič jeze ni čutil, samo nekaj grenkega je bilo v njem in žalostnega, kakor bi tista svetnica, ki je tako lepa kakor Minica, stopila iz oltarja.

„Nazaj, nazaj,“ je zavpil kovač in potisnil z roko predse. „Minica, ne hodi.“

Globoko je bil zatopljen in je videl natanko svetnico in je videl zlat žar okoli njenega obličja. In glej, zdaj je zajokala, in solza je zasijala in kanila Minici iz oči. Solza je polzela po licih in se utrnila kakor zvezda.

„Oj-oh, spre-joh,“ je vzdihnil kovač in se zgrabil za senca.

„Ali muhe preganjaš, ali kaj? In nekaj godrnjaš, da te je čudno slišati. Pojdi v kovačnico, tam te bo delo ozdravilo, ako si bolan.“

„Nič več, nikdar nikoli več! Dajte mi tistega Janeza, da se poskusim ž njim.“

„Ali nisi nekaj rekel? Ves si razmršen, kakor bi se z vetrom tepel, in tak si kot smrtno kosilo. Ali ti Polinova ne da miru?“

„Pustite me!“ Kovač je zarohnel in grdo pogledal mater.

Ves tisti dan je hodil brez glave okoli, in ponoči je v sanjah opravljaj težka dela: Bilo mu je, kakor da prede oblake in vali brezdna in gore skozi šivanko.

„Oj-oh, sprejoh, oloh, sprejoh! Kakšna čudna bolezen je to!“ Kovač je tiščal glavo v pesti in korakal težko in trdo po izbi.

„Nič me ne kolje in tudi trga me ne, samo vročina me spreha, in duši me nekaj v prsih. To menda ni krč, ako bi bil kakšen notranji prisad. — Torej bom res moral pod zemljo, in nihče ne pojde z menoj! Oloh, sprejoh!“ Žalostne so bile kovačeve misli in smilil se je sam sebi, tako je bil zapuščen in reven.

„Punčka, Minica, očeta boš izgubila! Kdo te bo pestoval, kdo te bo zibal in oblačil?“ obstal je pred zibko, in glej, dete se mu je smejalo poredno in nagajivo. Dve plavi tenki lučki sta se bleščali pod snežnim čelom, in kakor dve rdeči rožici v mleku so bila njena lica.

„Oloh, sprejoh, oloh, sprejoh! To je očitna kazen božja za moje grehe. Nisem še slišal za takšno bolezen, in ne poznam zdravila. Oh, da bi me vsaj Polinkina Minica videla, predno umrjem, da bi vedela, kako trpim! In njena mati mi ni odpustila, in jaz pojdem s sovraštvom na oni svet.“

Še zmiraj je tiščal glavo v pesti in hodil od oken do vrat s težkimi koraki, da so se tresle šipe. In iz zibke ga je gledalo dvoje očesc, in tih smehljaj ga je spremljal.

„Oloh, sprejoh! Več ni časa za pokoro! Predolgo sem odlašal in se obljubljal na božjo pot. Težko je, težko. Ampak kako je to, da se vseeno močnega počutim, in me obhajajo tako čudne želje! O Minica, zakaj ne smem k tebi, mogoče bi mi ti povedala kaj dobrega.“

Zmeraj hitreje je hodil kovač in bil je ves nemiren in ni ga več strpelo v izbi. Odprl je duri, hrumel v kovačnico, in meh je začel škripati in puhati. Takoj je imel zlato verigo v kleščah in na naklu. Vzel je kladvo, zamahnil in kamor je padel udar, je odnehal člen. Kakor bi hrustal železo, tako je šlo vse nadvoje. Sprevidel je kvaro svojega početja, zato je zalučil kladvo od sebe in stopil na prag. Nekaj ga je samo od sebe potisnilo skozi duri in zagnalo na

cesto, da je priletel kakor iz viška. Nič se ni pomišljal, ampak je začel teči; in preden se je zavedel, ali se povprašal, kod in kam, je bil že daleč zunaj vasi. Nenadoma se je ustavil in povesel glavo, zblaznjen in temen njegov pogled se je zagledal v tla.

„Kam naprej, kam?“

Glava bi šla nazaj, ali noge ji niso bile pokorne in so hotele dalje, kamor je želelo in hrepenelo srce, ki se je zaletavalo in butalo v prsih.

„V kovačnici gori ogenj, in punčka se je mogoče zbudila,“ je pomislil s strahom. Obrnil se je proti domu, predirjal cesto do vasi, ali tam se je zopet ustavil in šel s hrbtom naprej. Ni vedel, kdaj se je okrenil, in nehote začel znova bežati, bežati.

Naenkrat je bil pred hišico z rožami na oknih, skočil je brez sape na prag in se zmašil skozi ozke in nizke duri. Pred njim je stala jezna mati — njegove Minice.

„Tukajle sem, napravite z menoj, kar hočete.“ Kovač je sklonil glavo, in nič moči ni bilo v njem, ne volje, ne junaštva. Najrajši bi se bil stisnil v kot, da bi ga ne bilo videti, rad bi bil majhen in droban kakor palček, a ne velik in širok. Kam bi del te roke, kam bi pogledal?

Polinka je pokladala ravno polena v pečnico, ker je kuhala v kotlu lug za perilo, ko se je stemnilo v veži. Povzdignila je oči in zagledala kovača na vratih. Njene kalno-sive oči so oživele in urno, kakor mlada deklina se je zagnala v kot, kjer so slonele burklje, omelo in enake kuhinjske priprave.

„Zdaj te pa imam, cigan črni,“ je zavpila mati in vzela v roke pihalnik, s katerim je malo prej pihala v žrjavico. „Pokaj si pa prišel, ti kleščar dimasti? Ali bi me rad do dobrega potolkel, in ti še ni dosti, da si mi oni dan skoraj utrl pleča? Ampak ti bom že pokazala, le glej me božjastno kakor podlesk, ti pokora grešna!“

Polinka je planila proti kovaču in ga udarila s pihalnikom po čelu.

„Na, na, kače se bijejo po glavi, in ti si takšna strupena golazen. Pride k hiši potepeno kakor rokovnjač in čaka priložnosti, kdaj bi ti skočil za vrat! Na!“ Udarila ga je drugič, da se je kovaču pokazala kri nad obrvmi.

„Mati, le dajte me, saj sem zaslužil.“

A takrat so se odprle hišne duri, in Minica, prelepa deklica, je stopila na prag ter se vrgla med mater in kovača.

„Mati, ne njega, mene udarite, jaz sem kriva, on je nedolžen.“

Svetla rosa ji je zasijala v očeh, še bolj so zacvetela njena lica, in zaihtela je, zajokala naglas, ko je zagledala tenko rdečo sled, ki je tekla po kovačevih licih.

„Da si boš zapomnil za drugič, kako se dela s takim človekom, kakor si ti! O, ne boš me dobil več v svoje klešče, se bom že vedela ogibati tebe in tvoje bajte.“

„Mati, ne govorite tako, saj ni tak!“ je zaprosil nežen in mil glas.

„Kaj, sedaj se pa še ti poteguj zanj, v resnici je lepo od tebe. Iz pasjega repa je urezan, in čisto nič mu ni zaupati. Kdaj sem mu storila kaj hudega, samo dobro sem mu hotela, on je pa tak z menoj.“

„Le kregajte me, saj nisem drugega vreden.“

Manica je prijela kovača za roko in ga peljala v hišo.

„Moj ubogi Boštjan, ali te hudo boli? Naša mati so pa res takšni kakor huda ura. Kar zagrmе in udarijo, potlej se pa kesajo in so koj dobri. Nič se ne boj, saj ne bo hudega. Čakaj, z vodo ti bom izprala senca in čelo, kar nagni se nad skledo, vidiš tako, saj se ti ne bo skoro nič poznalo.“

Kovač je ves drhtel, in srce se mu je hahljalo in igralo v prsih in čudne sladkosti so ga obhajale. Kako prijetno in mehko ga je božala in ščegetala drobna dekletova ročica, ki je brbljala in tipala po njegovi glavi in laseh! „Oh, oh, da bi me bili mati le še bolj udarili,“ je mislil, „bi imela Minica vsaj delj opravka z menoj.“

„Vidiš, Boštjan, takoj bo vse dobro. Samo malo se ti pozna, čakaj, to belo ruto ti zavežem okoli čela!“

Kovač ji je pogledal hvaležno v oči, v njih so sijali gorki žarki in se bleščali, da je kovaču skoro vzelo pogled in je moral zamižati. In mahoma so se sprožile njene ustnice, smehljajoč angel je zdrsnil preko njih in po licih, ki so se zdele kovaču take neizrekljive lepote, da bi jim zastonj iskal enakih po vsem svetu. Sedla sta za mizo in se gledala.

„Ali te hudo boli? Le potrpi malo, saj taka stvar hitro mine,“ je tolažila Minica, ki je mislila slišati, da je zdihnil kovač, in so se zasolzile njegove oči, in so mu šle ustnice na čuden smeh.

„Nič me ne boli, še prijazno mi dene.“ Kovaču je podrhteval glas od sreče, in rad bi, da bi ga bolelo. Zdelo se mu je, da bi

bile prijetne tiste bolečine pod Miničino rutico, ki je dišala po nageljnovih žebicah, in v njeni bližini.

Takrat so se odprle duri, in mati je prinesla na mizo skledo mlečne kaše in tri žlice in dala je vsakemu eno. Molče je sedla na stol in začela naglo zajemati. Njej je sledila Minica, in kovač je storil isto. Malodane je imel strah pred jezno materjo in skrivoma jo je pogledaval izpod čela. Tiho in urno so hodile žlice svojo pot, edino Minici se ni nič kaj odsedala jed. S šegavimi očmi je bliskala proti kovaču, ki še nikoli ni okusil tako slastne kaše in je jedel z očmi in usti. Samo to mu ni bilo prav, da mati nič ne govori. „Poprej je imela tako hiter jezik, kakor bi ga gnal narasel hudournik, zdaj pa ne zine ne bele ne črne. Saj niti ne vem, ako še zna prijazno govoriti,“ je mislil kovač, ki je imel velik sklep v svoji glavi. Pomeniti se je hotel z njo, ali kako bi opravil to stvar, ako mati ne pogleda ne na levo, ne na desno in se pogovarja samo z žlico, drugače pa molči, kakor bi imela jezik pristrižen. „Moram, pa moram,“ si je dajal poguma, in že je imel besedo na koncu jezika, a zopet mu je ušla nazaj v grlo.

„Bes te plentaj, le kako bi zadel v živo!“ Pogledal je Minico, ki je imela polna usta samega smeha in z glavo mu je pokimala, kakor da vidi njegove misli in ga hrabri k težkemu koraku.

„Mati,“ je planil in zakričal nenadoma kovač tako glasno, da je ženi od strahu padla žlica iz roke. „Ali bo res skočil nadme,“ je pomislila, ko pa je videla njegove dobre in prijazne oči, je vedela, da se ji ni bati ničesar.

„Mati, ali mi daste Minico?“

Polinka je samo pogledala kovača s hladnim in skoro prezirljivim pogledom, ne da bi mu odgovorila. Bila je kakor prej nema in gluha.

„Mati, jaz vas prašam, ali mi daste Minico, ali mi je ne daste!“

Deklici se je razlil čist in bister smeh iz ust, kakor bi zapela lastavica, a mati se je še enkrat in hudo temno ozrla na kovača.

„Kaj? Ali si ob pamet? Tebi naj dam deklino, da boš naju nabijal kar po vrsti. Danes mene, jutri njo!“

„Ojoj, mati! Jaz da bi udaril Minico! Prej si roko na naklu odbijem, kakor da bi njej prizadel kaj žalega. Le delal bom ves dan.“

„Vem, kako znaš delati! Od mene je že ne dobiš, to ti povem. Manj nesrečna bo, če jo kača z devetimi glavami piči, kakor da bi tebe za moža dobila.“

„Ako bi vedeli, kako jo imam rad, in kako mi je hudo, da je prišlo do tistega.“ Kovača je bilo sram, kadar se je spomnil, kako hrabro je vojsko vodil s staro materjo.

„Ti jo le rad imej, ampak Minica ne bo tvoja. Hvala Bogu, da sem te spoznala! Še v sanjah mi ne pride na misel, da bi jo dala takšnemu divjaku, ki samo gleda, kdaj bo lahko udaril.“

„Saj ni tak,“ je glasno pomislila Minica, ki je zdaj zabelela kakor sneg, zdaj bila rdeča in vroča.

„Poglej jo! Le zagovarjaj ga! Torej bi rada bila takšna zajokana nevesta, ki si nikoli ne more zbrisati solz iz oči. Zahvali Boga, da imaš mene, ki mislim namestu tebe.“

Minica je skrila obrazek v dlani in nejevoljno zmajala z glavo.

„Mati, jaz ne vstanem od mize, ako mi je ne obljubite!“ Kovač je našel izgubljeno srce, ker je vedel, da je Minica na njegovi strani.

„Bomo videli, ako boš vstal od mize, ali ne!“ Mati je hudo zagrozila, ali kovač ni izgubil poguma.

„Ne bom, pa ne bom! Minica mora biti moja! Bolan sem, ako je ne vidim, vse me boli tukaj notri, in tako mi je težko!“

„Je že prav tako, zakaj si pa takšen! Ali misliš, da ti bom dala Minico za deklo?“

„Nak, nak! Jaz bom delal, in ona bo le pestovala otročičke. Na vas še v mislih ne bom položil roke, mati!“

„Boštjan, nisi je vreden, in ne vem, ako bo kdaj tvoja, pregrdo si ravnal z menoj.“

„Joj-joj, po resnici mi je hudo! Mati, dajte se pogovoriti.“

„Zdaj že govoriš tako! O, le počakaj! Bomo videli, kako se boš obnašal!“

Kovaču se je začelo smejati srce.

„Mati, jaz ne grem iz hiše, ako mi precej ne obljubite Minice.“

Zdaj se je zaslišal vesel smeh za dekletovo roko, in med prsti so se svetila goreča lica.

„Boštjan, kakšen pa si! Ne dobiš je ne kar meni nič, tebi nič! Potlej bo pa jok v kovačnici!“

„Nikar tako ne govorite! Nikoli ne bo jokala Minica, pogledjte, mati, na tehle rokah jo bom nosil.“

Veselje ni utihnilo in celo jezna mati je iskala smeha na svojih ustih in je skušala vse bolj prijazno gledati.

„Jaz grem kar k gospodu!“ je rekel kovač, ki mu je to dalo veliko srčnost. „Nikar ne recite, da ne smem! Slišite, kajne, da lahko grem?“

„I, kaj pa boš pri gospodu?“

„Naročil bom, naj naredo poroko.“

„Zlomek,“ je zaklela mati, „saj niti ne veš, ako te mara Minica.“

In nato je dekle pogledalo kovača tako lepo, da je mati pri tisti priči vedela, kaj je z njeno hčerjo, in kako je kovač pri njej zapisan.

„Mati, recite, da smem iti. Recite, da je Minica moja! Jaz že grem!“

Vstal je od mize in niti utegnil ni, da bi se pokrnil.

„Vse bom povedal gospodu in naročil, da se mudi s poroko,“ je dejal med vratmi.

„Ha-ha-ha,“ je ploskala Minica, „hiti, hiti, Boštjan!“ Stala je pri odprtem oknu in gledala na cesto, kjer se je pokazal kovač, razoglav in s klobukom pod pazduho.

„Hiti, hiti. Boštjan!“

In obe sta se smejali, mati in hči, in se ozirali za kovačem, ki je tekkel, tekkel, tekkel — — —

In zdaj odlagam pero. Kaj mi je začeti, siromaku, brez junaka! Zakaj hudega in silnega kovača ni več, sedaj je krotak kakor jagnje in pohleven kot ovčica. A kakšne stvari bi jaz še povedal o njem! Vsi bi se spogledavali! Povedal bi, kako je pridirjal na vrat, na nos k gospodu župniku, ki je bil blag in dober mož, in je ves začuden skočil s stola ob prikazni kovačevi. Razodel bi, kako se je vozil k poroki, in je bil tako zal in prazničen, kakor bi imel svet dan na sebi. Opisal bi, kako je zavriskal pred cerkvijo in rajal na ženitnini, kjer je prepival in prepeval, da nikoli tako. — Ali kako naj vam opiše moje zvesto pero vse te sprelepe stvari? Hudi in silni kovač se mi je izmuznil ter uskočil v ženski tabor in v sveti zakon, ki je po mnenju izkušenih mož zlata kletka, v katero silijo tisti, ki so zunaj, a tisti bi radi ven, ki so se vjeli. Bog usliši te in one!

